شیعرییەت لە نێوان لاساییکردن□و□ ئ□فراندندا..
سۆران محەمەد

ئارگیومێنتی شیعر:
شیعرییەت لە نێوان لاساییکردن□و□ ئ□فراندندا
دوو شیعر بەنموونە
سۆران محەمەد

١
شەڕ□ پشیلە

نارین ڕۆستەم
....
لە قاپووتێکی دەستی دوو
شیعرێک پژمی.
پێشانی دایکمم دا
جنۆکەی لێ دەرکرد و
بە قورئان ڕاوی نا
ناومان لێنا:
شەڕ□ پشیلە.
لە کن عەریزەنووسی ناسنامە
کە قەڵەم گەیشتە سەر ڕەگەز
سەرەوخوارم کردەوە،
فرمێسکێکی لێ کەوت:
نییەتی
دەرکراین.
کتێبخانەی گشتی..
تایبەت بە بێناسنامان لە بەشی ئەرشیف،
زبڵدانێکیان هەبوو
بازمان بەسەردا.
لە گەڕانەوە ماتۆڕی پۆلیسی ژینگە هەڵی داین
شیعرەکە کەوتە ناو زەلکاو.

لەو زەلکاوە
قوڕابی شاعیران:
بۆق
زبڵ
ئاویان بۆ شیعر ڕاو کرد
تا وشکی کرد
لە لێواری زەلکاو،
قەپچەی قاپووتم دەکردەوە
شەڕەپشیلە هەر نەگۆڕایەوە.

٢
شێعرێک کە دەبوایە لەبار بچوایە
پەروێز هوما
....
زاکیرەم موچرکێیەکی پیا دێت،
پێم وایە، دەبێت شیعرێک لەدایک ببێ.
دەینێرمە نفووس،
ناوی دەنێن"ئازار".
دەینێرمە دووکانی ئاردفرۆش،
بە ڕووڕەشی دێتەوە.
دەچێتە کۆڵەکەوە و هاوار دەکات،
پشتی دەشکێنن و حەرفەکانی بە پێتێک ڕاو دەنێن.
دەینێرمە شارەوانی،
وەک میرات،
گۆڕێک دەکەن بە ناویەوە.
دەینێرمە گۆڕستان،
بەزیندوویی ئەینێرنەوە.
ئەینێرمەوە ناو زاکیرەم،
مێشکم دەبێتە تابووت،
شیعرەکە دەبێتە مەیت و سەریشم گۆڕستان.

جیاوازی و لێکچوون:
ڕەنگە لە نێوان ئەو ٢ شیعرەدا خاڵی جیاوازی و هاوبەش هەبێت، بەڵام من دڵنیاتان دەکەمەوە کە هاوبەشی لە وێنە شیعرێیەکان و

زاراوە بەکارهاتووەکانـدا نییە کە دوو پێکهاتـەو بەشـی گرنگـن لە شیعر، بەڵام خاڵە هاوبەشەکان کە جەنابت بە لاسایکردنەوەی دەزانیت ئەوا من باسیان ناکەم، پرسیاری پێش ئەمەشم ئەوەیە بۆچی شیعرەکەی نارین خانم لە یەکەم بینیندا سەرنجمان ڕادەکێشێت و لامان جێی بایەخ دەبێت؟

من هیچیان لە پێشەوە ناناسم و رێزم بۆ کاکە سۆران و هەر دوو شاعیر هەیە، بەڵام لێرەدا وەك نیمچە لێکۆڵینەوەیەکی پراکتیکی بەڵگەی ئەو دوو بۆچـوونەی خۆمتـان بۆ دەخەمە روو کە لێکچـوون لە وێنەو زاراوەسازیدا نییە، بەم جۆرە:

شیعرەکەی نارین بە قاپووت دەست پێ دەکات و هەر بەویش کۆتایی دێ، هەر کۆپلەش کۆمەڵێك وێنەو دەستەواژە لە خۆ دەگرێت بەم جۆرە:

کۆپلەی١/ شیعر- جنۆکە – شەرەپشیلە

٢/ عەریزەنووس- بێ رەگەز

٣/ کتێبخانەی گشتی- پێناسە- زبڵدان

٤/ ماتۆڕ -زەلکاو – قولاپی شاعیران

٥/ قاپووت – شەرەپشیلە

....

شیعرەکەی پەروێز:

١/ زاکیرە – شیعر- نفوس -ئازار

٢/ دوکانی ئارد فرۆش – روو رەشی

٣/ کۆڕ – راونان

٤/ شارەوانی- گۆڕ

٥/ گۆڕستان – زیندوویی

٦/ زاکیرە- تابووت – شیعر

....

▪ سەرنج: من خاڵە جیاوازەکانم خستە روو کە پێمان دەڵێت لە فۆرمدا هەردوو شیعر جوانن و هەوڵی نامەئلوفیان تێدا بەدی دەکرێت، هەرچی وێنەکانی لە شیعری یەکەمدا زیاتر حسین بەڵام لە دووەمدا زەینین، بەڵام (لە رووی پ□وودانگی شیعرییه□و□) لێدەگەڕێم لە خاڵی لێکچوون ، بەو مانایە نا کە جاوپۆشی لێبکەم یان بەرگری لە شاعیرێك بکەم دژی ئەوی تر، مەرج نییە هەموو جارێکیش شیعرێکمان بەدڵ بێت یان بەدڵ نەبێت هۆکەی راستەوخۆ بزانین لەکاتێکدا چەشە لەمبارەدا حوکم دەدات، بەڵام حاڵەتی لێکچوونی دوو دەق هۆکاری زۆرن و قێزەونترینی ئەوەیە کە لە شاعیرێکی ترەوە کۆپی کرا بێت.

بەهای شیعرییەت:
، من کە ئەم دوو پرسیارەم هروژان، مەبەستم ئەوەبوو لە سۆنگەی (دیدە روونییەوە) بیروبۆچوونە شیعریەکانمان بخەینە روو، وەك دەزانن نەمنووسیوە لێکچوون نییە یان هەیە.. بەڵام باوەڕ بفەرموون هێندەش دەقەکەی کاک پەروێز ناشیعریی نییە، هەست ناکەن زۆر هێرشێکی توند و ناڕەوایە گەر زەربی سفری بکەینەوە و هیچی بۆ جێ نەهێڵین؟ باشە گەر خوێنەرێك دەقی یەکەم نەبینێت ئایا بە دەقی دووەم دەڵێ شیعر نییە؟ لە کاتێکدا ئەویش لە هەر کۆپلەیەکدا وێنەیەکی جیاوازو تاڕادەیەك جوانیشی بەکارهێناوە کە لەگەڵ مانای گشتی دەقەکەدا دەگونجێت، هەروەها من هاوڕا نیم لەوەدا کە نا … جیاوازی زۆرە لە نێوان قاپووت و زاکیرەدا چونکە زاکیرە ناخەکییەو و شوێنێکی هەستیار و گرنگە لە سایکۆلۆژییەتی نووسیندا و تاکە سەرچاوەی بوونی مرۆڤە لە رابردوویدا، لە بەرانبەریشدا قاپووت شمەکێکی دەرەکییەو بە تایبەتی گەر دەستی دوو و بەکارهاتوو بوو ب□□ت د□ب□□ت چ شەرەپشیلەیەکی لێ دەرچێت؟ لێ دەتوانین هاوشێوەییەك ببینینەوە لە ئایدیای شیعرەکەدا بە گشتی و بونیاتی مانای کۆپلەکاندا کە هەردووکیان دەلالەت لە شیعری بێ بەختی و شکستخواردوو دەکەن و سەردەکەن بە چەند شوێنێکی جیاوداو لە دنیای ئەندێشەدا فۆرمیان پێ دەدرێت، بەڵام گەر بمانەوێ لە رابردووی پەروێز تێبگەین ئەوا شیعر لێرەدا ب□د□ب□ختی ئەو مرۆڤەمان نیشان دەدا کە لە ڕێی زاکیرەوە پەی پێ دەبەین، بۆ نموونە لای شاعیر زاکیرە یانی فلاشباکی ناسۆرو نەهامەتییەکان کە هەموو دەرگاکان بە رووید□ دادەخرێن، ئەمە دەکرێت هەڵگری دەلالەتی ژیانی شاعیران ب□□ت لە کۆمەڵگای ئێمەدا بە گشتی. هەرچی دەقەکەی دادە نارینە هەست ناکەیت جۆرێك لە سوریالییەت و هیچگەرایی و شتێك لە وێنەی کارتوونسازیی و ساتیری تێدا ب□□ت؟ هەندێك وێنەی نامەعقول کە زیاتر جوانی و ئۆتۆماتیکی و پاراوی پێ دەبەخشێ، بۆ نموونە دەکرێت بپرسین پەیوەندی قاپوت و پژمین و شیعر چییە؟ نارین خانم زیاتر پشتی بە ئیلهامی ساتەوەخت بەستووەو خۆی تەسلیمی شەپۆلەکانی کردووە بەڵام هەرچی پەروێزە هەوڵی تەنسیق و تەبایی نێوان کۆپلەکانی داوەو زیاتر بیرکردنەوەو رێکخستنی پێوە دیارە، پاشان لە کۆپلەی یەکەمدا هەستناکەیت دەرکردن و راونان دوو وشەن بۆ یەك مەبەست بەکارهاتوون و یەکێکیان زیادەیە؟ بۆنموونە دەکرا پوختەترو تۆکمەتر بکرێ بەم جۆرە:

لە قاپووتێکی دەستی دوو
شیعرێک پژمی.
پێشانی دایکمم دا
بە قورئان
جنۆکەی لێ دەرکرد و
ناومان لێنا:
شەڕەپشیلە

لە کۆپلەی دووەمدا زۆرمانایەکی باڵای لێ دەفامینەوە کە جێهێشتنی شەڕەدەنووکی رەگەزییە، ئەو لێرەدا باوەڕی بەم جەنگە کال□فام و ناکۆتایە نییە،لای ئەو ئەمە خۆمژیلکردن و بەهەدەردانی کاتەو بەس- کە لەشیعرەکانیشیدا ئەم هەستە باڵایە رەنگ دەدەنەوە، بەڵکو شاعیر وای دەبینێت بنەچەی ئێمە هەر یەکە و شیعریش بۆهەمووانە تەنانەت بڕوای بە شیعری پیاو و ژن نییە، یان شیعری باش هەیە یان نا… هەروەها لەم کۆپلەیەدا لێکەوتنی فرمێسك ئاماژەیەکی جوانی ستەمدیدەیی لانەوازانە وێڕای ئەوەی لێرەدا بە خەستی (بەرەواژەی ناونیشانی کتێبەکە) چڕ دەبێتەوەو خۆی نمایش دەکات، هەرچەندە تارادەیەك جیهانی حەوا لەم دەقەدا سێبەرێکی تەنکی لەسەر جێهێشتووە، کە ئەمەش حاڵەتێکی زۆر ئاسایی و ئیستێتیکییە(وەکو پیشاندانی دایك و جنۆکە دەرکردن، فرمێسکی لێ کەوت، قاپووتی دەستی دوو…) .

لە کن عەریزەنووسی ناسنامە
کە قەڵەم گەیشتە سەر ڕەگەز
سەرەوخوارم کردەوە،
فرمێسکێکی لێ کەوت:
نییەتی
دەرکراین

لە کۆپلەی سێ دا چەند بازدانێکی سروشتی تێدایە کە زیاتر شێوازی ئۆتۆماتیکی زاڵە بەسەریدا ، سەرنج بدەن سەنتەر لەم کۆپلەیەدا چییە؟.. ئایا ئەرشیفی کتێبخانە چەقە؟ کە شاعیر باز بەسەر ئەم چەقەدا دەدات و تیشك دەخاتە سەر زبڵدان و باز بەسەر ئەویشدا دەدات، بێ ئەوەی بڵێت شیعرەکە کەوتە ناو زبڵدان، بەڵکو دەڵێت بازمان بەسەردا دا، کەواتە گەر لە کۆپلەی یەکدا شتێك لە (هۆرەر) ی تێدا بێت ودەروازەی تیمما بکاتەوە کە شیعرێکی شەڕە پشیلەییە ، و لە هی دووەمدا بەرەو یونیڤێرساڵی هەنگاو بنێ بە جێهێشتنی شەڕی رەگەزیی ئەوا لەم کۆپلەیەدا شیعرەکەی بێ ناسنامە نییە چونکە ئەو بەشە بەشی

ب ناسنامانو زبدانیشی تدای بام نکوت ناوی، وای
ئوی ناسنامی زیاتر سر ب پلنی بوبرایتی
رگزنامی نك کتبخان!
کتبخانی گشتی..
تایبت ب بناسنامان ل بشی ئرشیف،
زبدانکیان هبوو
بازمان بسردا
ل کپلی چواردا ساتیرکی جوان و ون شیعرکی تازی ل
خ گرتووە ک (ماتی پلیسی ژینگی)، کواتە ئمش
درخری ئو دیو رشی برواژووبوونی میدانکانی ژیان
ل کمگای جیهانی س دا، بام گر شیعرک بکوتن ناو
زلکاو و با ئاوای دابنین شاعیرانی تر دیانوت یان
دریبهننو یان لی بدزن! هههه! بام ئایا وای نابینیت
دستواژی (ئاویان ب شیعر او کرد)ل رووی دلالت و
زمانو زرناگونجاو لوجیدا- چونک هیچ مانایك نادا
بدستو، نازانم ئاو بشیعر ر دکن؟ یان شیعر راو
دکن؟ یان ئاویان ل زلکاو درکرد؟ هتد.... پاشان ببین
(قپچی قاپووتم دکردو)لردا بکارهنانی فرمانی
(دکردو): رابردووی بردوام ک رنگ رابردووی ساد
بوای ئوا زیاتر لگ (راوکرد)ی دی پشوو بگونجایو
دهاتوو هروها ک قپچ جارك کرایو ب بردوامی
ناکرتو جارکی تر… پاشان گر زلکاو وشکی کرد ئیتر کی
لواری دمنت؟ بهرحا شیعرکی جیاوازو هیمیشش
جیاوازیی مق مق ب دوای خیدا دنت، وای ئوی
کرسکانی تایبت ب دنیای خودی شاعیر و دنیایکی
مناان ک زیینمان برو فیلم کارتنکانی تمنی گچکیی
دباتو ل تکنیك و شوازدا، بام ل بابت و وشسازیدا
نا هی گورانی، هرچند شاعیری روانشاد رستم باجلانیش
شو هوی نووسینی شیعری جیاوازی بو ئاراستانیدا
هبوو(ئم بابتکی ترو شونی ئر نیی)، هرچند خودی
شاعیر ل شیعرکی تردا وای دبینت کاو ئفسوناوکی ئو
جیاواز ل کلاو شیعرییکی باوکی ک دت:
من کاوکی جادوویم لسرنرا و بزر بووم
ئو کاوی باوکمی کرد ب شاعیر
ل چکمجی دا بک پاکوتوو
**
لیرداو ل کتا کپلدا شاعیر ئاوها پردی دوا دیمنی

ش□□پشیلەکەی دادەداتەوە و چـــــاو□وانی دەرکەوتنەوەی
دەکات، تا ئەو کاتەی شیعر لە کۆمەڵگای بێ بەهای مر□ق□کاندا
بەهای بۆ دەگەڕێتەوە:
لە گەڕانەوە ماتۆڕی پۆلیسی ژینگە هەڵی داین
شیعرەکە کەوتە ناو زەلکاو.
لەو زەلکاوە
قوڵابی شاعیران:
بۆق
زبڵ
ئاویان بۆ شیعر ڕاو کرد
تا وشکی کرد
لە لێواری زەلکاو،
قۆپچەی قاپووتم دەکردەوە
ش□□پشیلە هەر نەگەڕایەوە
لە کۆتایـیدا دەڵێم ئەمە بەشێکەو جۆرێکە لە خوێندنەوەکان ،
هیوادارم ئەم بۆچوونانە زیاتر بابەتی زیندووی دنیای شیعر
بجوڵێنێت و ئیتر واز لە دەستەواژەی دەستخۆشی بهێنین، رەنگە
لای هەندێك پەسەند نەبێت چونکە ئەوەی دەربارە دەدوێین شیعری
خانمێکە، بەڵام من مامەڵەم تەنیا بۆ تێکستەکانە دوور لە
هەر هۆکـارێکی دەرەکـی، دەمەوێـت ئەوەش بڵێـم کە بەداخەوە
دەستخۆشی نووسین بۆ پۆستەکان گەورەترین بارە بەسەر دنیای
شیعرەوە لە سۆشیال میدیا، دەبوو ئەوەی شتێك یان ئیزافەیەکی
هەیە بۆدەولەمەندکردنی بابـەتەکـان بینووسـێت ئەگـینـا ٩٠%ی
کۆمینتەکان دووبارەو بێ سوودو نابەرهەمهێنن لەگەڵ ڕێزمدا
بۆ هەمووان...
....
پوختەی باس:
شێـوازی نـارین دوو جۆر کەرەسـەو ئایـدیا بەشـدارن لە
بەرهەمهێنانی شیعرەکانیدا:
١- شێـوازی فیلـم کـارتوون: ئەمەش بە تێکەڵکردنـی لەگەڵ
زاراوەو ئایدیای شیعریدا.
٢- شێوازی جادوویی و هۆرەر: ئەمەش هەندێکجار هەر لە فیلم
کارتوونـدا دەبینـرێتەوە، بەڵـام سـەراپای دەق لای نـارین
داگیرناکات بەڵکو وەکو رەگەزێك لە پێکهاتەی دەقدا بەشدارە.
هەرچـی دەقەکەی هۆمـايە هیـچ لەم دوو خـاڵە بنەڕەتییە
شێوازییەی تێدا نییە، ئەوەی خاڵی هاوبەشە تەنیا ئایدیای
رەگەزی سەرەکی شیعرەکەیە کە (شیعر)ەو لە هەردوودەقدا سەر

دەکات بە چەند شوێنێکی جیاوازدا کە تەواو جیاوازیشە لەوانەی نارین، ئیتر ئایا ئەمە لەژێر کاریگەری شیعرەکەی نارین دا بووە یان نا؟ ئەوە کاری من نییە حوکم بەسەر نییەتدا بدەم، بەڵام وەکو نۆڕینێکی ڕەخنەیی ئەمە بەرەنجامی ئەو مقەیەیە کە لەبارەی ئەو دوو شیعرەوە خراوەتە ڕوو.

: